NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.
2 Cor. IV: 13.

HET WOORD GODS
EN
DE GELOOFSBELIJDENIS DER KERK.

(Aanhangfel op N^r^. 19. bl. 1—4.)

Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, *en met den mond belijdt men ter zaligheid* (Rom. X. v. 10). Met deze voor alle eeuwen geldende verklaring des Apostels ftemt van den beginne de gefchiedenis van het Evangelie ten innigften zamen. Op de vraag des Heeren: *Wie zegt gijlieden dat ik ben?* antwoordt Petrus als uit aller naam, en belijdt: *Gij zijt de Christus, de Zone Gods!* en op die belijdenis volgt de uitfpraak: *Zalig zijt gij — vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is.* En op gelijke wijze de Kamerling, bij de lezing der Propheten door middel der prediking van den Evangelist in het hart geraakt en overtuigd, belijdt en wordt gedoopt, en reist zijnen weg met blijdfchap (Hand. VIII). Wat beleed hij? niet het gezag alleen der Prophetifche Schriften, maar derzelver grooten en alles in zich bevattenden hoofd-inhoud: JESUS CHRISTUS, *den Zone Gods.*

Belijdenis derhalve is volgens de Schrift, (dit worde hier allereerst tot de voorgenomene befchouwing herinnerd!) eene verklaring, niet in het algemeen van te gelooven al wat in de Schrift geleerd wordt, maar bepaald en beftemd van *hetgeen dat* men, op het getuigenis van God in dat Woord, aanneemt en gelooft. Op zoodanige wijze beleed de Apostel, beleed de bekeerde Jodengenoot, belijdt een iegelijk waar lid der Christelijke Kerk; op geene andere die Kerk zelve (of ook deze en gene bijzondere Gemeente) befchouwd als één geheel, één zedelijk lichaam; *Want één lichaam is het, en één Geest, ééne hope, één Heere, één geloof, één doop* (Eph. IV. v. 4, 5).

Die belijdenis intusfchen in den beginne zoo beknopt als eenvoudig, moest noodwendig niet zoo zeer bij de uitbreiding der Gemeenten, als wel bij het indringen en vermenigvuldigen der vooraf aangekondigde ketterijen zich insgelijks uitzetten en ontwikkelen. Elke uit de Schrift wederlegde dwaling bracht weldra in de Belijdenis der algemeene Christelijke Kerk eene toevoeging te weeg, waarbij door eene korte aanduiding de valfche zin werd afgewezen, die door de dwaalleer aan deze of gene uitdrukking der Schrift mocht gegeven zijn. Zoo vermenigvuldigden zich, bij het vermenigvuldigen der dwalingen, ook de artikelen der oude (Apostolisch gezegde) Belijdenis; zoo, de Kerk-Belijdenisfen zelve in den vorm van Befluiten of Leerregelen (*Canones*) door Kerkvergaderingen, hetzij algemeene, of meer plaatfelijke, tegen de indringende leer, hetzij van eenen Arius, Macedonius, Nestorius, Eutyches, Pelagius of anderen vastgefteld. Jammer alleenlijk, dat bij de handhaving der waarheden naar en uit Gods eenig onfeilbaar Woord, veelal door middel dier zelfde kerkvergaderingen zich ook de invoering en bekrachtiging van zoo vele menfchelijke inzettingen en begrippen, bijgeloovigheden en ftellige dwalingen reeds vroeg begon te voegen. Van daar in dat wonderlijke gewrocht der Roomfche, ftraks Paufelijke, eindelijk Antichristifche Kerk, die mengeling van ware en valfche leeringen, beide met gelijken ijver en met gelijke duurzaamheid bewaard, terwijl intusfchen de vroegere eenvoudige Belijdenisfen voor de leeken met der daad zoo goed als verloren gingen, en alle geloof van dezen gevorderd, zich tot een ingewikkeld geloof in het gezag en de onfeilbaarheid van den Roomfchen Stoel bepaalde. De Hervorming bracht met zoovele andere levensteekenen in de Gemeenten, ook de ftellige, beftemde, en fchriftuurlijke Geloofsbelijdenisfen weder te voorfchijn, en in eere. Van geestelijke

en wereldlijke machten om het getuigenis van Jefus Christus en Zijne waarheid vervolgd niet alleen, maar ook, gelijk de eerfte Christenen, van allerlei valfche en gruwelijke leeringen beticht, beijverden zich Hervormers en Hervormde Gemeenten, op allerlei wijze, naar Gods woord, *verantwoordinge te doen van de hope die in hun was*, en van hunne leere (1 Pet. III. v. 15); en zich aldus te onderfcheiden van alle fecten en gevoelens, hetzij binnen, hetzij buiten de palen der Roomfche kerk. Zoo ontftond dan die Confesfie, die naar den Rijksdag van Augsburg den naam behouden heeft, waarbij de Evangelifche leeraars en kerken van Duitschland voor God en de menfchen, voor den Keizer, den Rijksdag, en geheel de wereld verklaring aflegden van hun geloof en van hunne gevoelens, in onderfcheiding en tegenftelling zoo van het Pausdom, als van alle andere uit hetzelve uitgegane fecten, kerkgenootfchappen, Gemeenten of Leeraars; met deze meening, als voor oogen ligt: *Ziedaar ons geloof, zoo als wij het gronden op, en bewijzen uit de Schrift: zoo gevoelen wij in onze harten, zoo belijden wij voor de wereld, zoo leeren en prediken wij in onze kerken.* Spreekt het niet van zelve, dat zoodanig eene belijdenis, ook zonder de heiligheid van eed of onderteekening, de verplichting van getrouwheid aan geheel de leer, in dezelve uitgedrukt, immers voor zoo ver iemand tot die gemeenfchap wilde gerekend zijn, veelmeer, daarin voorgaan, noodzakelijk medebracht?

De Formulieren van eenigheid der Gereformeerde Kerken in de onderfcheidene landen van Europa hebben een gelijkfoortigen oorfprong. Overal ftelde de Belijdenis, die de Gemeente naar buiten in het midden der wereld kenmerkte, en het zij van de Roomfche of andere kerkgenootfchappen of fecten onderfcheidde, ook uit den aart der zaak den band van eenigheid dáár, tusfchen hare leden van binnen, en de verbindtenis van verplichting onder dezelven onderling, de Leeraars en onderteekenaars daaronder niet het minfte begrepen. De artikelen des geloofs, in overeenftemming met de leer der Geneeffche, Franfche, en andere Gereformeerde Kerken door den getrouwen Leeraar en bloedgetuige Guido de Bres opgefteld, werden (A°. 1562) als *Belijdenis des geloofs gemaakt met een gemeen accoord door de geloovigen die in de Nederlanden overal verftrooid zijn*, den koning van Spanje aangeboden, en ftraks in druk gegeven. Vervolgens op de eerfte hier te lande gehoudene Synode der Waalfche en Nederduitfche kerken (te Antwerpen a°. 1566) nog nader overgezien, door de voornaamfte Opzienders en Leeraars der Gereformeerden binnen en buiten 's lands goedgekeurd, en, in dat zelfde jaar als hunne Geloofsbelijdenis op den Rijksdag aan Keizer Maximiliaan II overhandigd, werd hunne onderteekening door onderfcheidene, meest onder het kruis gehoudene Synoden, aanbevolen, en allengskens in zwang gebracht; later, daarneven, die van den Heidelbergfchen Catechismus, A°. 1563—1566 bij de Nederduitfche gemeenten ingevoerd. Deze onderteekening was in het wezen der zaak niet meer dan eene bekrachtiging van hetgeen buitendien reeds de verplichting van Leeraars en leden voor God en menfchen medebracht: getrouwheid aan-, en handhaving van de waarheden, in beide die Symbolifche fchriften uitgedrukt, en voor zoodanig openbaar erkend; en dat niet zoo zeer uit hoofde eener wederzijdfche verbindtenis tusfchen Gemeenten en Leeraren, dan wel in de eerfte en voornaamfte plaats uit kracht van gehoudenheid aan het Woord Gods, waarop derzelver inhoud gegrond, waaruit de beledene leerftukken afgeleid en bewezen waren. Doch als nu door Arminius en zijne volgers niet flechts in het bijzonder de leer der Voorverordening en Verkiezing met den aankleve van dezelve, maar ook het geheel der waarheden door de Gereformeerde kerken als fundamenteel beleden, en bij name de Confesfie en Catechismus waren aangerand geworden; zoo werden, na twaalf jaren van uitvoerige wederzijdfche behandeling dezer gefchillen, alle die punten door de Synode van Dordrecht (A°. 1618 en 1619) uit Gods alleen onfeilbaar en gezaghebbend Woord beflischt, en de ware leer onzer Hervormde Kerken in eenige uitnemend krachtige, gematigde, en Schriftmatige leerregelen nader bepaald en ontwikkeld. Voorts werd op diezelfde Synode de Nederlandfche Belijdenis en Heidelbergfche Catechismus op nieuw goedgekeurd en bevestigd, en ten flotte een formulier van onderteekening dezer onzer Symbolifche Schriften ontworpen, waarbij *de Bedienaren des Goddelijken Woords in goeder confcientie als voor den Heere, met deze hunne onderteekening*, *verklaren van harte te gevoelen en te gelooven dat al de artikelen en ftukken der leer, in de Belijdenis en Catechismus der Gereformeerde kerken, mitsgaders de verklaring over eenige punten der voorzegde leer in de nationale Synode in het jaar* 1619 *te Dordrecht gedaan, in alles met Gods Woord overeenkomen; en beloven derhalve deze leer naarftig te zullen leeren en getrouwelijk voorstaan*, enz. Dit formulier bleef in onze vaderlandfche kerken in wezen, en op eene enkele uitzondering na, in gebruik, tot op het jaar 1816, als wanneer de Synode, destijds in ons herboren Vaderland te zamen geroepen, hetzelve veranderde in het thands beftaande, waarbij de onderteekenaar verklaart dat hij *de leer, welke overeenkomftig Gods heilig Woord in de aangenomene Formulieren van eenigheid der Nederlandfche Hervormde Kerk is vervat, ter goeder trouw aanneemt en hartelijk gelooft, en dezelve naarftig zal leeren en handhaven*, enz. Het is bekend, hoedanige ftrijd, zedert de vernieuwde opwekking en belangftelling in deze dingen onder ons volk, over de aangeduide verandering in het onderteekeningsformulier gevoerd is, en nog wordt (*). Wij voor ons te dezer plaatfe ftellen ons minder de vraag voor over

(*) Men zie het *Adres aan mijne Hervormde Landgenooten*, A°. 1827 bij den Boekverkooper DEN OUDEN uitgegeven; de *Gedachten over de Befchuldiging tegen de Leeraars der Gereformeerde Kerk* van Prof. HOFSTEDE DE GROOT; de *wederlegging dier gedachten door* Mr. C. M. VAN DER KEMP; de *Zeven Stellingen* van Prof. HERINGA; de *twee Gefchriften* uit DAMEAR (A°. 1834 te Groningen), bepaaldelijk dat *over de Formulieren van Eenigheid in de Hervormde Kerk van Nederland*, en anderen.

het al of niet wezenlijke dier verandering, het al of niet verplichtende van de tegenwoordige wijze van onderteekening. Hetzij de verplichting om zich aan de aloude Gereformeerde leer getrouw en naauwgezet te houden door de Synode van 1816 opgeheven werd of niet; het zij de uitdrukkingen en handelingen dier Synode dubbelzinnig of twijfelachtig geweest zijn, of geheel rondborſtig en oprecht; hetzij zelfs alle verbindtenis aan kerkelijke ſchriften, in zich zelve reeds niet beſtaanbaar zij, of al; wij voor ons leiden de grondverplichting om overeenkomſtig onze aloude Formulieren te leeren niet eerst af van de onderteekening, maar van de Schriftuurlijke waarheid zelve der in dezelve beledene, de Gereformeerde Kerken van den beginne toebetrouwde leerſtukken; wij voor ons zien er weinig wezenlijk voordeel in voor de zaak van Christus en Zijne Gemeente, dat de verplichting tot zekere hoogte als beſtaande erkend worde, daar waar zij onder (of ook zonder) voorwendſel van protestantſche vrijheid of wetenſchaplijke vordering met der daad zoo algemeen en ongehinderd overtreden wordt, als wel klaarblijkelijk in onze Vaderlandſche Gemeenten het geval is; wij voor ons wachten het heil der kerk niet van eene blooteerkenning dat de Leeraars volgens hunne onderteekening jegens de Gemeenten, als uit krachte van een wederzijdsch verdrag, gehouden zijn aan de leer der Gereformeerde Kerken, maar wij zien hetzelve biddend te gemoet als van den Heere der Gemeenten, in den weg eener levendige en waarachtige overtuiging van die leer, in de harten beide van Voorgangers en leden onzer kerk, uit Gods Woord en door Gods Geest.

Dierbaar dan en hooggewichtig blijven ons uit meer dan ééne oorzaak de Formulieren van éénheid onzer aloude Hervormde kerken: die Belijdenis, wier zeven en dertig artikelen de leere der zaligheid gelijk zij in Christus is zoo helder, zoo krachtig, zoo aandoenlijk dikwijls, voorhouden en als in een kort begrip betuigen; de Catechismus, dat kleinood van echte Godsvrucht en ſtelſelmatige Godgeleerdheid; die Dordrechtſche Leerregels, zoo vol van geestelijke uit de Schrift van God ontleende kracht, zalving, en gezond verſtand. Dierbaar zijn zij ons, als de nog heden ten dage even noodige en geldige belijdenis eener Christelijke kerk tegen over Ariaanſche en Pelagiaanſche, Roomſche of Sociniaanſche, of hedendaagſche rationalistiſche, of valsch-mystiſche, en zoo vele andere ſteeds beſtaande of dreigende gronddwalingen en afwijkingen het zij ter rechter- het zij ter ſlinkerhand. Dierbaar zijn zij ons als leuzen van eenigheid tusſchen de geloovigen van allen leeftijd en landaart, zoo velen als er in de daarin uitgedrukte waarheden hunne troost en ſterkte voor de eeuwigheid door de genade Gods mochten vinden. Gewichtig zijn zij ons als zoo uitnemend beproefde middelen naast en onder den Bijbel, tot opleiding voor onze kinderen, voor onze huisgezinnen, voor de Gemeenten, in de kennis der waarheid die naar de Godzaligheid is. Gewichtig zijn zij ons eindelijk als *getuigenisſen* tegen over de genen, die ons beſchuldigen van vreemde leeringen, van dweeperijen, wanneer wij de verkondiging en levendige betrachting verlangen dier waarheden, welke zedert drie eeuwen de Gereformeerde Kerk onderſcheiden en kenmerken, en de leer daarſtellen aan welke (onder hoedanige zinsbehoudingen dan misſchien ook) toch nog altijd in die kerk hier te lande Leeraars en Synoden getrouwheid beloven.

Doch hoe dierbaar, hoe eerbiedwaardig, hoe liefelijk uit alle tijden, uit alle plaatſen, en onder welken vorm van uitdrukking het zij, voor onze harten de Belijdenis onzer kerken is, aangaande de waarheden onzer gezegende Christelijke Godsdienst, de Heilige Drieëenheid, de menschwording des Zoons, de verzoening in Zijn bloed, de erfzonde, de toegerekende gerechtigheid, de eeuwige genadeverkiezing, de onverdienstelijkheid en toch noodzakelijkheid der goede werken uit het geloof, en wat al meer aan deze hoofdwaarheden vast is; nimmer vergete men, dat dezelve op geen anderen grond vast ſtaan, dan dien van Gods eigen, eeuwig blijvend, eenig onfeilbaar getuigenis. Nimmer vergete men, dat onze gehechtheid aan de leer onzer Belijdenisſchriften niet rust, gelijk in het Pausdom, op gezag van menſchen, op eenige onfeilbaarheid van menſchelijke ſchriften, maar enkel en uitſluitend en onmiddelijk op den Bijbel, het woord van God. Verre zij in eeuwigheid van ons zelfs de ſchijn van eenige gelijkſtelling tusſchen dat Woord, en de woorden ook der trouwſte belijders, der krachtigſte getuigen, der uitnemendſte verkondigers! *Niemand* (zegt een in onze Gereformeerde kerken hooggeachte Leeraar (*) van de vorige eeuw) *zij zoo kwaadaartig, dat hij zou meenen, dat ik of iemand uit de onzen den Catechismus voor een kleinen Bijbel zou houden. Liever zagen we hem en alle andere goede boeken uit de wereld gebannen, dan dat zij in eene gelijke waardigheid met Gods onmiddelijk en onfeilbaar ingegeven Woord zouden geſteld worden. Wij gelooven de leerſtukken van den Catechismus, niet om den Catechismus, maar alleen om Gods Woord, uit en naar welk de Catechismus is opgeſteld. Hebben wij achting voor dit boekje, wij hebben nochtans meer liefde voor Gods Woord.* Het worde hem met meerder nadruk dan immer nagezegd in dagen als de onze, waarin tegen de van alle kanten ingebroken en inbrekende dwaling, vijandſchap en leugen, geen ander wapen beproefd zal uitkomen dan dat ééne: *het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord* (Eph. VI. v. 17)! Bij de hartelijkſte gehechtheid dan aan onze Gereformeerde Formulieren van eenigheid, bij de oprechtſte erkenning van de in dezelve beledene grond- en hoofdwaarheden, houde men ſteeds (het worde hier voor vriend en vijand dier voortreffelijke ſchriften onbewimpeld gezegd!) de volgende noodzakelijke onderſcheidingen ſteeds in het oog.

De Formulieren kunnen wel de waarheden der Schrift ſtuk voor ſtuk, klaar en ondubbelzinnig tegen alle on- of ſchijnrechtzinnigheid handhaven, verdedigen, uitdrukken; maar geen menſchelijk ſchrift, hoe getrouw,

(*) J. VAN DER KEMP, in de Voorrede zijner voortreflijke Predikatiën over den Heidelbergſchen Catechismus.

hoe uitnemend Bijbelsch ook anders, kan deze waarheden te gelijk van alle zijden, in haar volkomen verband, in hare tederſte ſchakeeringen en graveerſelen geheel en volmaakt wedergeven, gelijk zij in de Schriften *dier heilige menſchen Gods* ſtaan, *welke van den Heiligen Geest gedreven zijnde geſproken hebben* (2 Pet. I. v. 21). Altijd is de voorſtelling eener Goddelijke Schriftuurwaarheid in de ſchriften van niet onmiddelijke ingeving tot die des Heiligen Geestes zelven in zijn Woord, als (mag men hier dit voorbeeld ter opheldering bijbrengen!) de zuiverſte, de fijnſte, de best uitgewerkte plaat (*gravure*), die, wat zij ook wedergeve, het coloriet der oorſpronkelijke ſchilderij, het leven des penſeels van den ſchilder nooit wedergeven kan.

De Formulieren, voorts, mogen in zich kunnen bevatten wederlegging of verwerping van alle vroegere en latere reeds werkelijk te voorſchijn getredene dwalingen en ketterijen; het is alleen de alles *te voren voorziende Schrift* (Gal. III. v. 8) die tegen elke nieuwe, elke nog te verwachten of mogelijke dwaling, of ſchijnwaarheid, de wapenen aan de hand kan geven, de beſtemdſte wederlegging reeds in haar binnenſte bevat.

Doch daar is nog meer: De waarheden der Schrift, hoe zeer ook in zich zelve onveranderlijk en eeuwig dezelfde, zijn evenwel van de zijde der menſchen, der geloovigen, der Kerk, voor ſteeds nieuwe, ſteeds verſche ontwikkeling in bevatting, kennis, inzicht, toepasſing vatbaar, en dat tot op eene voor geen ſchepſel doorzienbare diepte en lengte. Houden wij derhalve krachtig en getrouw vast het geen wij hebben in de Belijdenisſen onzer Kerk, doch laten tevens onze oogen en onze harten niet geſloten zijn voor die ſteeds dieper, ruimer, inniger ontdekkingen, welke het God behaagt door Zijnen Geest te geven in de waarheden, de verborgenheden, de beloftenisſen van Zijn Koninkrijk, van Zijne genade, van Zijn woord. In dat Woord ſterke zich de geloovige, de oprechte belijder der leer onzer van God eenmaal uit Babel uitgeleide Kerk. Met dat Woord, als het woord *niet van menſchen, maar van den levendigen God*, wapene hij zich tegen de veelvuldige vijandſchap en dwaling van den geest dezer eeuw; gevende ook zelfs den ſchijn geen plaats, als of de dierbare waarheden welke wij in leven en ſterven wenſchen te belijden, alleen achter onze kerkelijke Formulieren en de overlevering der Vaderen veilig waren, en niet ten alle tijde in het open veld, alleen met den Bijbel in de hand, tegen de wederpartij het zij van binnen of van buiten het grondgebied onzer kerken, kunnen verdedigd worden. Dat Woord zij, onder het ootmoedig, geloovig, aanhoudend gebed om den Geest, die het ingaf, onze gedurige onderzoeking, *alle onze vermakinge*; het heeft alleen de belofte Gods, dat, *gelijk de regen en de ſneeuw van den hemel nederdaalt en derwaarts niet wederkeert*, *het ook alzoo niet ledig tot Hem*, *van wiens mond het uitging zal wederkeeren*, *maar doen zal hetgene Hem behaagt*, *voorspoedig zal zijn in hetgene waartoe Hij het zendt* (Jes. LV. v. 10, 11). Wat dan ook den geest dezer eeuw tegen onze aloude Hervormde kerken, en hare vroegere vastigheden moge toegelaten zijn of nog worden, ten uitvoer te brengen, of te bedenken; tegen dat ontzachelijke *Daar ſtaat geschreven*, vermag noch hij, noch alle de macht van menſchelijke wijsheid, of duivelslist. Dat Woord eeuwig, onveranderlijk, altijd levendig, is het getuigenis van Hem, die het ook zelve in Zijnen mond voert, *als een ſcherp tweeſnijdend zwaard* (Openb. II. Hebr. IV.), daar Hij wederkomt om krijg te voeren tegen Zijne vijanden, maar vrede te brengen aan al wie voor dat Woord beeft, op dat Woord hoopt, in dat Woord zich door het geloof in Hem verblijdt. In Zijne hand is het lot der wereld, het heil van alle de Gemeenten. Amen.

HET MUZYKFEEST.

Menschelijke kunſten en gaven worden op tweederlei wijze gebruikt: ter eere Gods, of buiten Hem; ook de Muzyk. De Nederlandſche Stemmen zullen hier in geene redeneeringen over het jongst gehouden Muzykfeest treden. Zij wenſchen alleen, wijzende op het woord van God, en op de gedachtenis der Vaderen, te doen opmerken, hoe weinig eene muzyk, waarvan het doel zich bij zingenot en menſchenroem bepaalt, met de beſtemming overeenkomt van eene plaats, toegewijd aan de verkonding van eenen voor zondaars gekruiſigden Heer! Gevaarlijk is de zielsbegoocheling der muzyk boven velen, juist om een ſchijnbaar Godsdienſtig gevoel, dat zij zoms verwekt en dat van de Godsdienst *in Geest en Waarheid* wel het allerverst verwijderd is. Doch ook die vermenigvuldiging van feesten in ons Vaderland zedert eenigen tijd, komt ons, zelfs uit een bloot mensch- en Staatkundig oogpunt beſchouwd, hoogst bedenkelijk voor; hoe veel te meer uit dat der Godsdienst! Niet dat het Evangelie feestvieringen wraakt: in Israël waren zij talrijk en inzettingen Gods; en de Heere door Zijne tegenwoordigheid gaf heerlijkheid aan den bruiloftsdisch. Maar daar waren ook bid- en boetedagen in Israël (Zach. VIII. v. 19): in Nederland, weleer, mede! Waar is hedendaagsch, vooral nationaal geſproken, onze droefheid *naar* God, onze blijdſchap *in* God?

o Nederland! dierbaar Vaderland, het is blijdſchap, dat wij U toewenſchen, geen leed! maar welke blijdſchap? die, met welke midden in de jammervolſte tijden het volk van JEHOVA vertroost werd: *Ik zal ze reinigen van alle hare ongerechtigheid met welke zij tegen mij gezondigd hebben, — en in de ſteden van Juda, en op de straten van Jeruſalem zal nog gehoord worden de ſtemme der vrolijkheid en de ſtemme der blijdſchap, de ſtemme des bruidegoms en der bruid; de ſtemme der genen die zeggen: Looft den* HEERE, *want hij is goed; want zijne goedertierenheid is in eeuwigheid* (Jer. XXXIII).

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.

NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Overzicht.

Terwijl wij door den zegen des Heeren, aan het einde des eersten Deels van dit Weekblad zijn genaderd, dunkt het ons niet ongepast, eenen blik op den afgelegden weg terug te werpen, en alzoo bij wijze van Overzicht der tot nu toe verschenen 25 Nummers, den inhoud van dit Deel der *Nederlandsche Stemmen* op te geven. Dit is ons te aangenamer, omdat wij gedurende dit halfjarig tijdperk de bevestiging van ons vertrouwen mochten ondervinden, hetwelk wij reeds aan het einde der Voorrede uitdrukten: dat ons tot de voortzetting moed en kracht van boven zou geworden; en onze onderneming (hetzij met dankend en ootmoedig erkennen der genade Gods gezegd!) niet zonder aanmoediging gebleven is, niet zonder zegen schijnt geweest te zijn. Wij herhalen dan des te meer en met vernieuwden aandrang der ziele de bede, waarmede wij toen sloten: »die Geest des geloofs, welke ons vereenigde, blijve ons bij, en doe ons steeds de eere geven aan Hem, die terwijl hij die plant en die nat maakt niets is, alléén den wasdom geeft; *die het vaste fundament gelegd heeft, buiten hetwelk niemand een ander leggen kan,* hetwelk is JEZUS CHRISTUS!"

Van de vier hoofdonderwerpen, met welke wij ons voornamelijk bezig hielden, stond steeds de *Godsdienst* vooraan. »Aan de kennis van God in Christus, uit het algenoegzame Woord der Heilige Schriften tot in de bijzonderheden van eene bestemde Godsdienstleer, zullen deze bladen bijzonder gewijd zijn," werd daaromtrent in de Voorrede reeds bepaald. Allereerst en meest was het de Bijbel, de eenige bron van waarheid en waarachtige kennis, door niemand die den naam van Christen verdient te dragen niet als de hoogste waarheid erkend; en Christus, die het groote, het eenige onderwerp der Schrift is; en de Geest, door wien zij aan het harte wordt geheiligd, waarover wij spraken. De Opstellen desaangaande, zijn, met eene geringe verschikking van de orde der plaatsing, de navolgende:

1. *De Bijbel, het Woord van God.*	N°	2.	Bl. 1—3.
2. *Gods Woord levend en eeuwigblijvend.....*	»	3.	» 1, 2.
3. *Het Woord en de Geest.*	»	5.	» 1, 2.
4. *Getuigenis van een R. C. Schrijver voor het uitsluitend gezag der Heilige Schrift.*	»	4.	» 1—3.
5. *Het Woord Gods de Waarheid.*	»	10.	» 1—3.
6. *Het Woord Gods prophetisch.*	»	12.	» 1—5.
7. *Over de Typen des Ouden Testaments.*	»	7.	» 1—3.
8. *Over de offeranden der Oudheid.*	»	11.	» 1—3.
9. *Over de zegen- en vloekpsalmen.*	»	13.	» 1—3.
10. *Over twee Messiaansche profetiën.*	»	16.	» 1—3.
11. *Beschouwing der inleiding van Joannes Evangelie*	»	18.	» 1—5.
	en	20.	» 1—5.

Ons beginsel was: het hoogste gezag toe te kennen aan Gods woord, uit en door zichzelve verklaard, en in alles, ook hetgeen de rechtzinnige kerkleer betreft, alléén op den voorgrond gesteld. Wij maakten echter ook in de Voorrede van eene bestemde Godsdienstleer, uit Gods woord afgeleid, gewag. Wij verklaarden uit den grond onzes harten, oprechtelijk zamen te stemmen met de aloude belijdenis van het gereformeerde Nederland. Wij gaven als de *kenschetsende* leerstukken onzer Kerk op: »'s Menschen volkomen en algeheel bederf; de éénig- en algenoegzaamheid van Christus, en de gerechtigheid in zijn verzoenend bloed en verdienste, en Gods vrijmachtige en souvereine genade; en (voegden wij er bij) ook bij verschil van meening omtrent hetgene op het waarachtige fundament, Christus en dien gekruist, moet worden gebouwd, reiken wij ieder oprecht belijder van dezen onzen eeuwig gezegenden Koning en Heer de hand, en wenschen steeds even verwijderd te blijven van leven-

looze en bloot leerſtellige rechtzinnigheid als van even geesteloze dweeperij.”

Ten gevolge van dit ons voornemen hebben wij ook enkele waarheden uit de godsdienstleer nader uit Gods Woord behandeld. De opſtellen hiertoe betrekkelijk, zijn:

1. *Over de bevoegdheid van leeken tot het oordeel in zaken van Godsdienst*............ N°. 17. Bl. 1, 2.
2. *Over het zielslijden des Heeren*............ » 6. » 3, 4.
3. *De Opſtanding van Christus*............ » 8. » 1, 2.
4. *Over het Koninklijk ambt van Christus in verband met het laatſte oordeel*........... » 14. » 1—3.
5. *Over de wederkomst van Christus* (de verwachting der Kerk)..................... » 21. » 1—3.
6. *De volharding der heiligen*............. » 23. » 1—3.

Aan de *Staatkunde* hebben wij een ruime beteekenis en wijden omvang gegeven. Wij doelden hierop reeds in de Voorrede, als wij zeiden » daardoor niet alleen, zelfs niet in de eerſte plaats te verſtaan de dusgenaamde Wetenſchap derzelve als zoodanig, maar eerder de beſchouwing van het algemeen belang van Staten en Natiën, bijzonder wederom van de Nederlandſche, en van alles wat tot derzelver openbare aangelegenheden behoort.”

Wat de Staatswetenſchap zelve aangaat, het is bedroevend op te merken, hoe diep hier te lande dat hedendaags heerſchende vooroordeel is ingedrongen, hetwelk de waarheden der geopenbaarde godsdienst enkel tot het kerkgebouw beperkt, en daarbuiten als ongepast en dweepachtig aanmerkt. Alle invloed van christelijke denkbeelden wordt daardoor, vooral uit *deze* wetenſchap, geweerd; en het ſchijnt, dat men de eerbiediging van elks gewetens-vrijheid meent het best te kunnen bevorderen, door de overtuiging van elk die nog geweten heeft te krenken, en algeheele ongodsdienſtigheid als de algemeene godsdienst aan te nemen. Op eene beklagelijke wijze treft men dit vooroordeel zelfs bij ware Christenen aan, door de telkens herhaalde, maar ook telkens misbruikte woorden van Christus: *Mijn koningrijk is niet van deze wereld*; even als of Christus, omdat zijn Rijk niet aardsch is, daarom ook geen Heer der geheele aarde, geen *Overſte over derzelver koningen* ware, geen *Hoofd van alle overheid, en macht, en naam die genaamd wordt, beide in deze wereld en in de toekomende;* even als of de profetiſche Pſalmist vergeefs tot de Koningen en Richters der aarde geſproken had: *Dient den* HEERE *met vreeze en verheugt u met beving: kusſet den Zoon opdat Hij niet toorne!* als of het ook voor de Overheid en in zaken van Staat niet waarachtig ware, wat geſchreven ſtaat: *De vreeze des Heeren is het beginſel der wijsheid: de dwazen verachten* [*die*] *wetenſchap en tucht!*

Tot wederlegging hiervan behooren dan deze opſtellen:

1. *Het verband van Godsdienst en Staat*..... N°. 2. Bl. 3—5.
2. *Over de ware natuur van den Staat*..... » 18. » 5, 6.
3. *Het geloof in de Staatkunde*.............. » 3. » 2, 3.
4. *Nationaal Ongeloof*..................... » 5. » 3, 4.
5. *Bron van Waarheid*..................... N°. 5. Bl. 4.
6. *Over Onderdanen-recht en plicht*.......... » 13. » 3, 4.

Verder behooren de volgende ſtukken meer tot de Staatkunde van den dag en de huishoudelijke belangen des Volks:

1. *Blik op de hedendaagſche Europeſche Staatkunde*.................................. N°. 8. Bl 3, 4.
2. *Een teeken des tijds*...................... » 10. » 4—6.
3. *Over politieke hervormingen*................ » 11. » 3, 4.
4. *Arbeid*................................ » 2. » 6—8.
5. *De oorlog der armen tegen de rijken*....... » 4. » 5, 6.
6. *Welvaart*............................... » 6. » 5—7.
7. *Geld*.................................. » 7. » 3, 4.
8. *Eene ſtem omtrent de kermis*.............. » 15. » 3, 4.
9. *Over het beweerde dat er te veel menſchen zijn.* » 21. » 3, 4.
10. *Over gevangenen en gevangenisſen*......... » 24. » 3—5.

Tot den innerlijken toeſtand des Volks behoort nog het rechtswezen. Twee ſtukken zijn daaromtrent door ons medegedeeld:

1. *Iets over den invloed van het ongeloof op de ſtrafwetten*........................ N°. 6. Bl. 4, 5.
2. *Beſchouwing der hoofdbeginſelen van het franſche Recht*.......................... » 20. » 5—7.

Wat eindelijk de godsdienſtige belangen onzes Volks aangaat, wij plaatſten:

1. *Beginſelloosheid*......................... N°. 4. Bl. 4, 5.
2. *Is het overeenkomſtig met den aard van een Christenvolk om openbare biddagen te houden?* » 5. » 2, 3.
3. *Een Woord over niet-kerkelijke Godsdienstoefeningen*............................ » 12. » 5.
4. *De achttiende Junij*...................... » 6. » 1, 2
5. *Het Muzijkfeest*......................... » 25. » 4.

Het is zoo, wij hebben al deze onderwerpen niet uitvoerig kunnen behandelen, niet wijdloopig mogen uiteénzetten. Onze ſtukken waren niet meer dan *Stemmen* over de aan het hoofd vermelde onderwerpen. In het kiezen van den vorm eens Weekblads konden wij dit voorzien. Ons doel was » om niet te veel op eens, maar met aanhoudendheid te kunnen ſpreken;” en met opzicht tot de hetzij geestelijke, hetzij uiterlijke belangen en aangelegenheden eens Volks is dit voorzeker niet onverſchillig noch nutteloos. Of onze ſtem over deze onderwerpen voortaan gehoor of ingang zal vinden is onzeker en blijve den Heere aanbevolen. Over de aangelegenheden eens Lands en Volks, waar voorheen alles uit het kerkelijke oogpunt mocht beſchouwd worden, moet uit een hooger dan het gewone bloot materiële ſtandpunt worden geoordeeld; en God geve ons daarbij altijd Zijne eere alléén te bedoelen!

»De *Geſchiedenis* (zeiden wij verder in de Voorrede) zal in deze bladen daarom vooral eene ruime plaats beſlaan, dewijl zij zoowel ten aanzien van de Kerk van Christus als ten opzichte van ons Vaderland ons op het rechte echt Nederlandſche ſtandpunt plaatst.”

Hierdoor werd dan al aanstonds tweederlei onderwerp van ſtemmen over de historie aangegeven, het kerkelijke, waaronder wij mede de beſchouwing van den tegenwoordigen toeſtand der Gemeente des Heeren ook in andere landen bevatten, en het algemeener historiſche; vooral het Vaderlandſche, dat ons op de leidingen Gods met ons gezegend voorgeflacht wijst. Tot het eerstgenoemde behooren deze opſtellen:

1. *Gedachten over Kerkelijke Geſchiedenis*.... N°. 4. Bl. 3, 4.
2. *Over het Catholicismus in verband met het protestantſche Christendom*................ „ 10. „ 3, 4.
3. *Het gedenkteeken van Siganfu*............ „ 20. „ 7, 8.
4. *Over den godsdienſtigen toestand van Frankrijk*................................. „ 14. „ 4—7.
5. *Over den godsdienſtigen toeſtand der Pruisſiſche Rijnlanden*....................... „ 18. „ 6—8.
6. *Blik op den godsdienſtigen toeſtand van het oostelijk gedeelte van Pruisſen*............ „ 22. „ 5—7.
7. *Gedachten over den godsdienſtigen toeſtand van ons Vaderland*, en *Eenige wenken omtrent den weg tot herstel*...................... „ 16. „ 5—8. en „ 19. „ 1—4.
8. *Het woord Gods en de geloofsbelijdenis der Kerk* „ 25.

De algemeene Geſchiedenis werd ſteeds door ons beſchouwd in betrekking tot die van het volk Gods en de Kerk van Christus; de nieuwe ook in het bijzonder tot die van ons Vaderland. Hieronder waren de volgende ſtukken:

1. *Het doel der Wereldgeſchiedenis*........... N°. 8. Bl. 4—6.
2. *Over de leer der vier Monarchiën*......... „ 17. „ 2—4.
3. *Abrahams nakomelingen*.................. „ 22. „ 1—5.
4. *Vervulling der profetie tegen Tyrus*........ „ 24. „ 1—3.
5. *Over de Orakels der heidenen*.. .... „ 16. „ 3—5.
6. *Europa*................................ „ 23. „ 3, 4.
7. *Vergelijking van den tegenwoordigen toeſtand der wereld met dien ten tijde van 's Heilands eerste komst*........................... „ 2. „ 5, 6.
8. *Wenken aangaande het beſchrijven der Nederlandsche Geschiedenis*................... „ 6. „ 7, 8.
9. *De oorzaken van de Opkomst en den bloei der vereenigde Nederlanden*.................. „ 14. „ 7, 8.
10. *Ce Sera moi, Nasſau*.................... „ 8. „ 6, 7.
11. *Amſterdam*............................. „ 12. „ 5, 6.
12. *Marnix, gedachten over de opgewektheid tot bidden*............................... » 3. » 3.

Aan het vierde onderwerp aan het hoofd van ons Weekblad opgemeld, *Letterkunde*, gaven wij reeds in de Voorrede eene ruime beteekenis. »Alle voorwerpen van menschelijke kennis of vernuft (zeiden wij daar), onderworpen aan, en begrepen onder de wijsheid die van boven is, mogen, wanneer tijd of gelegenheid zich daartoe aanbiedt, niet worden voorbijgegaan door hen, die als Nederlanders, als Nederlandsche Christenen eene ſtem wenschen te doen hooren."

Onder het meer algemeene hiertoe te brengen, waren de volgende ſtukken:

1. *Over de ſpelling en ſchrijfwijs onzer taal*.. N°. 3. Bl. 3, 4.
2. *Over de onderlinge verhouding van geleerdheid en kennis der waarheid*.................. „ 8. „ 7, 8.
3. *Lectuur*................................ „ 12. „ 6—8.

Tot de eigenlijke Letterkunde behooren deze opstellen:

1. *Het Wilhelmuslied der XVI*e *en het Nederlandsche Volkslied der XIX*e *Eeuw*........ N°. 4. Bl. 7, 8.
2. *De ondergang der eerste Wereld*.......... „ 10. „ 6—8.
3. *Bilderdijks Ode Napoleon*................ „ 20. „ 8.
4. *Over de dieren van Bilderdijk*............ „ 24. „ 8.

Het doel der *Nederlandsche Stemmen* is eigenlijk in het geheel niet, om van alles wat in ons Vaderland wordt uitgegeven, geregeld verslag mede te deelen. Bij de verscheidenheid der zaken die wij behandelen, zou dit een ongelijk ruimer beſtek vorderen dan het onze is of worden kan. Nogtans komt het met de ſtrekking van dit Blad wel overeen, nu en dan ook beoordeelingen en uittrekſels te plaatſen van zoodanige werken, die, in verband staande met de hoofdonderwerpen, die wij ons voorgesteld hebben, hetzij in Nederland hetzij elders in het licht zijn gekomen of zullen gegeven worden. Wij hebben die verſlagen of beoordeelingen doorgaans met een bijzonder hoofd, naar de zaak waarover het geſchrift voornamelijk handelt, als eene afzonderlijke ſtem in dat gedeelte van ons Blad geplaatst, waartoe die zaken behoorden. Ons voornemen is, hiermede op den zelfden voet voort te gaan, naarmate vooral van de belangrijkheid der openbaarwordende werken ter vestiging van min bekende of miskende waarheden, of ook, naar gelang der noodzakelijkheid, om tegen deze of gene gevaarlijke uitgekomen geschriften te waarschuwen. De vermelde of beoordeelde werken vinden hier gezamenlijk eene plaats:

NEDERLANDSCHE GESCHRIFTEN.

1. *Prof.* ROIJAARDS EN KIST, *Archief voor kerkelijke Geſchiedenis, inzonderheid van Nederland.* Ve Deel. Leid. 1834.............. N°. 10. Bl. 8.
2. MOSER, *Over de Pſalmen, door* H. P. SCHOLTE. Amſt. 1834.......................... „ 13. „ 1.
3. Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER, *Beſchouwingen over Staats- en Volkeren regt.* Leid. 1834.. » 14. » 3, 4.
4. J. C. J. SECRETAN, *Sermons ſur quelques textes de l'écriture ſainte.* Amſt. 1834........ » 15. » 1—3.
5. G. D. J. SCHOTEL, *Gedachten over het oude volkslied Wilhelmus van Nasſauwen en den Vervaardiger van hetzelve.* Leid. 1834. » 19. » 4.
6. *Het leven van den eerwaardigen Montague Toplady, predikant te Broad-Hembury. Uit het Engelsch vertaald. Te Amſterdam, bij Mesſchert en Höveker*, 1834. *Te vinden op* » 24, » 7

BUITENLANDSCHE WERKEN.

1. LA MENNAIS, *Paroles d'un croyant.* Brux. 1834. N°. 9.
2. HENGSTENBERG, *De Rebus Tyriorum Comm. Acad.* Berol. 1832........................ » 24. Bl. 1—3.

Ook aan de Poëzij hebben wij geene plaats willen ontzeggen. Een nieuwe geest toch is begonnen in de Poëzij, vooral met Bilderdijk, in ons Holland op te komen, een adem van Christendom, die alleen aan de kunſten de ware ſchoonheid kan mededeelen. In zoo verre behoort de Poëzij tot die vermogens, van welke God zich wil bedienen om het vervallene weder op te richten, en voor te bereiden en op te wekken tot het aannemen en ontvangen van die waarheden, welke door hare bekleedselen dikwerf zoo treffend heenſchitteren. Zij mag dus niet verwaarloosd worden door hen, die als Nederlanders, als Nederlandsche Christenen, eene ſtem wenschen te doen hooren. De volgende gedichten komen in dit eerste Deel voor:

1. *De H. Geest, de ware uitlegger der Schrift.* N°. 3. Bl. 8.
2. *Nathanaël.* .... » 4. » 8.
3. *In een album.* .... » 5. » 4.
4. *Lodewijk van Nasſau.* .... » 6. » 8.
5. *In het album van een Vriend.* .... » 8. » 8.
6. *De toekomst van Christus.* .... N°. 21. Bl. 3.
7. *De Sarracenenſtrijd.* .... » 22. » 8.
8. *Johan van Nasſau.* .... » 24. » 8.

Eindelijk kwam het ons niet onbelangrijk voor, om nu en dan in eene openſtaande plaats puntige, behartigenswaardige *Spreuken* van verstandige Schrijvers aan onze lezeren ter nadenking voor te leggen, en daaronder ſoms enkele *Gedachten* van ons zelven te voegen. Korte gezegden maken dikwijls meer indruk, en blijven langer bewaard in het geheugen dan lange redeneringen. Deze *Spreuken en Gedachten* komen voor in N°. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18.

En hiermede mogen wij dan dit ons Overzicht ſluiten. Het tot nog toe gegevene kan wellicht tot eene voorbereiding dienen om op de gelegde gronden voorſpoedig voort te bouwen. Aangenaam zal ons de medewerking zijn van al wie in de geſtelde beginſelen met ons inſtemt. Dat ook dezulken hunne ſtem met de onze vereenigen; het zal ons ſteeds van harte welkom zijn; terwijl wij ten ſlotte ons en onzen arbeid bevelen in de belangſtelling en in de gebeden van al die het wel meent met de Kerk van Christus en met het dierbaar Vaderland.

BERICHT.

Dit Overzicht, *bevattende de inhouds opgave van het eerste Deel der* Nederlandsche Stemmen, *wordt gratis aan de Inteekenaren verzonden. Aan het einde van elk Deel zal een dergelijke inhoud van hetzelve volgen. De prijs blijft vooreerst nog dezelfde als bij het eerſte Deel.*

NEDERLANDSCHE STEMMEN.

NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.

PAULUS.

Tweede Deel.

(NOVEMBER CIƆIƆCCCXXXIV TOT MEI CIƆIƆCCCXXXV.)

AMSTERDAM,

BIJ G. VAN PEURSEM.

1835.